

Totaalisen kilpailun yhteiskunta nojautuu uskonnollisiin haavekuviin

MATTI KARPPINEN

"Kun kaikki muut ovat tulleet hulluiksi on ainoa järjenvä toimintatapa ryhtyä itsekin hulluksi", kuvaa saksalaissyntyinen Franz Hinkelammert maailmaa kursillaan ohjaavia voimia.

Sosialismin romahtaminen on nostanut markkinat ylimmäksi mahdolliseksi, jonka edessä poliittinen valta painaa päänsä ja joka muodostaa moraalisen syvimmän perustan.

Costa Ricassa vaikuttavan taloustieteilijän ja filosofin, Franz Hinkelammertin mukaan maailma on kuitenkin itseuhon kursilla. Vallitseva totaalisen kilpailun ideologia synnyttää suunnattomia omaisuuksia, mutta näkemättä jättämättä tuhon jälkiä. Askettäisessä kokouksessaan Latinalaisen Amerikan kirkot totesivat, että köyhien määrä mantereella on lisääntynyt 136 miljoonasta vuonna 1970 yli 270 miljoonaa vuonna 1995.

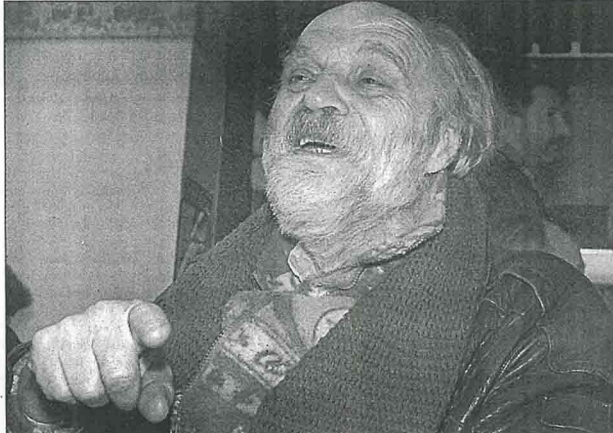
Saksalainen *Wochenpost*-lehti kertoi äskettäin, miten silloinen ympäristöministeri Klaus Töpfer ehdotti vuonna 1990 hiilidioksidiveroa ympäristöhaittojen hillitsemiseksi. Hänelle vastattiin, että Saksa ei voi yksipuolisesti ryhtyä tällaisiin toimiin vaarantamatta taloudellista kilpailukykyään, ja siksi toimenpiteisiin on ryhdyttävä EU:n tasolla. Siellä vastassa oli sama peruste, että tällainen yksipuolinen toimi vaarantaisi EU:n kilpailukyvyt USA:n ja Japanin kanssa.

"Tällä totaalisen kilpailun markkinoilla jokainen, joka yrittää pelastaa itsensä, osallistuu muiden tuhoamiseen." Tämän joukkotsemurhan logiikan synny ei Hinkelammertin mukaan ole tekniikka tai kapitalismi, vaan sillä on juurensa ihanteissa, jotka ovat vanginneet ihmismielen. Hinkelammert vertaa läntistä kulttuuria *Nibelungen*-lauluun, jossa sankarus perustuu tietoisuuteen edessä odottavasta tuhosta.

"Eikä mistään ilmesty helikopteria, joka viime hetkellä pelastaisi sankarit valloilleen riistävyytältä helvettiltä."

Utopioita ilman vaihtoehtoa

Franz Hinkelammert on yksi johtavista vapautuksen teologian tulkitsejoista. Taustakoulutukseltaan hän on taloustieteilijä – Hinkelammert väitteli Berliinissä yliopistossa

Marx luonnehti vallankumouksia maailmanhistorian moottoreiksi. Walter Benjamin taas pohti, että ehkä ne pikemminkin ovat hätäajaru – viimeinen keino pysäyttää onnettomuutta kohti kiihtävä juna, Franz Hinkelammert sanoo.

vuonna 1960 aiheenaan *Neuvostoliiton teollistumismetodi vuosina 1930–50*. Sittemmin hän on tullut tunnetuksi omaperäisestä tavastaan yhdistää taloustiedettä, filosofiaa ja teologiaa.

Tällä hetkellä Hinkelammert toimii Costa Ricassa monitieteellisen ekumeenisen tutkimuslaitoksen DEIn (*Departamento Ecueménico de Investigaciones*) johtajana.

Hinkelammertin mukaan sekä kristinusko että sosialismi nojautuvat utoopiseen näkemykseen. Marx oli Hinkelammertin mukaan vielä aito utopisti. Hänen myöhemmät seurajajansa valjastivat kuitenkin utopiat olemaan olevien valtarakenteiden ylläpitämiseen.

Myyös vallitsevaan talousajatteluun sisältyy ilmeisen uskonnollisia asenteita. Päämääränä on neoliberalistinen kääntymys markkinoiden evankeliumiin. Näissä utopiassa markkinatalous esitetään mallina, jolle ei ole vaihtoehtoa. "Kaikki 1900-luvun utopiat ovat konservatiivisia", Hinkelammert toteaa.

Uuden utopian saarnamiehet käyttävät määrätietoisesti hyväksenneen uskonnollisia kielikuvia. Presidentti Ronald Rea-

gan käytti Jeesuksen vertausta kuvattessaan Yhdysvaltoja kukkulalla olevaksi kaupungiksi, mutta myös monet Latinalaisen Amerikan nykyisistä johtajista turvautuvat avoimesti uskonnolliseen kielenkäyttöön.

Vastavapautuksen teologiaa

Yhden mielenkintoisimmista esimerkeistä markkinatalouden puolustamisesta uskonnollisin termein tarjoa kansainvälisen valtuutarahaston johtajana, Michel Camdessus'n esitelämä, jonka hän on pitänyt Ranskassa ja Meksikossa. Esitelmänsä lähökohdaksi Camdessus otti Jeesuksen puheen Nasaretin synagogassa: "Herran henki on minun päälläni. Hän on kutsunut minut saarnaamaan evankeliumia köyhille, julistamaan vangituille vapautusta ja sokeille näkönsä saamista, päästämään sorretut vapauteen..."

Camdessus'n puheenvuoro on Hinkelammertin mukaan esimerkki virtauksesta, joka syntyy vastareaktiona vapautuksen teologialle. Jo vuonna 1968 Rockefeller nimitti Latinalaisen Amerikan vapautuksen teologiaa kansalliseksi turvallisuusegelmäksi Yhdys-

valloille. Sen jälkeen on ilmestynyt suuri määrä kirjallisuutta, joissa vastateologian avulla yritettiin murtaa vapautuksen teologian argumentit.

Äskettäinen esimerkki tällaisen vastakielen käytöstä on Yhdysvaltain kongressin republikaanien puheenjohtajan Newt Gingrichin kommentti hänen riemutessaan äänestyspäätöstä, jossa leikattiin ranskasti sosiaalilukua. Hän totesi sen merkittävän loppua järjestelmälle, joka on "orjuuttanut" avun saajat.

Jotkut kirkot ovat luoneet vastakielen tälle vastakiellelle. Kun yleisesti julistetaan, että meillä ei ole varaa nykyiseen palkkatasoon, joukko Kanadalaisia kirkkoja käynnisti ohjelman, jonka tunnuksena oli: "Meillä ei enää ole varaa rikaiden elättämiseen".

Utopiisen kielenkäytön tarkoituksena on Franz Hinkelammertin mukaan luoda mielikuvaa järjestelmästä, joka noudattaa sellaisia talouden lakeja, joita ei voi uhmata. Myyttisillä kuvilla kätketään näkyvistä se, että talousjärjestelmät ovat ihmisten luomia, ja että ihmiset myös voivat muuttaa niitä.

Hinkelammert pitää muutosta välttämättömänä, koska vallitseva maailmanjärjestys on johtanut lisääntyvään köyhien syrjäytymiseen, yhteisöjen ekologisen perustan tuhoamiseen sekä niin sosiaalisten kuin taloudellisten suhteiden vääristymiseen.

MIKA NYMAN

"Kun yleisesti julistetaan, että meillä ei ole varaa nykyiseen palkkatasoon, joukko kanadalaisia kirkkoja käynnisti ohjelman, jonka tunnuksena oli: 'Meillä ei enää ole varaa rikkaiden elättämiseen'."